

Táborská tržiště

Jitka Vandrovcová, Lenka Vandrovcová

V roce 2023 jsme věnovaly dvě sobotní vycházky táborským trhům a tržištím. V říjnu nás doprovodil kolega z archeologického oddělení František Janda a program pro děti připravili Jiří Bumerl a Prokop Janda. První vycházka byla zaměřena na starší dějiny táborských trhů, které se až do počátku 20. století odehrávaly výhradně v prostorách Starého Města. Tradiční vánoční téma nahradila tržiště na Novém Městě, kde se tyto významné události v každodenním chodu města odehrávaly od sedmdesátých let 19. století.

Existence výročních trhů či jarmarků byla podložena starou zvyklostí nebo nabytá prostřednictvím panovníkova privilegia. Jarmarky se vyvinuly z lidových shromáždění konaných o poutích, posvíceních a jiných slavnostech. Výroční trhy byly konány ve městech, v klášterech či šlechtických sídlech ve vyhrazený den. Na výroční trhy se sjížděli kupci a řemeslníci z blízkého i širokého okolí i ze zahraničí a nabízeli své zboží. Jarmarky obvykle trvaly několik dní (v Táboře 14 dní), neboť krátkodobé by se nevyplatily přijíždějícím obchodníkům. Během výročních trhů byl dočasně zrušen monopol zajištěný mílovým právem, někdy platilo i osvobození od cel a mýt.

Organizace výročních trhů se v jednotlivých městech lišila. Krámy na náměstích buď pronajímala obec za tržné, nebo si je trhovci přivezli sami. Prodej byl zahájen vyvěšením praporu či jiného znamení. V Táboře označoval trh vyvěšený praporek na soše Rolanda¹ na kašně. Dozor nad trhem vykonával rychtář s biřici či zvláštními zřízenci. V provozu byla po celou dobu městská váha. Ve velké míře se používal i vzorový loket, který býval uchováván na radnici. Přísnému dohledu byly vystaveny ceny, trestalo se překupnictvím. V případě prohřešku mohlo dojít k zabavení zboží či jinému postihu.

Návštěva trhu byla již od středověku vnímána jako sváteční záležitost. Tržiště byla vedle místa směny zboží i místem setkání a komunikačním centrem, kde se konaly soudy, exekuce, zábavy i výměna informací. Trhy do značné míry regulovaly místní hospodářský život, neboť města disponovala mílovým právem, které zajišťovalo místním řemeslníkům monopol na jejich výrobky v okruhu jedné míle od města. Na volné trhy však mohli přijíždět i kupci a obchodníci se stejným zbožím, což mělo celkový vliv na cenu i kvalitu tohoto zboží.

Týdenní trhy, které probíhaly ve vybraných dnech v týdnu nebo i denně, sloužily zejména k zásobování města potravinami, které přiváželi obyvatelé okolních vesnic. Vedle těchto trhů se ve velkých městech konaly i specializované trhy, např. obilní, ovocný, dobytčí, koňský atd.

---

¹ Sochy Rolanda se ve městech objevovaly na pranýřích, kašnách, ale i na kupeckých domech či jejich blízkosti. Symbolizovaly právo skladu, solidní obchod i soudní a trestní pravomoci. Rolandové se rozšířili do českých zemí z Německa, kde najdeme jejich původ.

Tábor trhovým městem

Právo na konání trhů, trhové právo, získal Tábor privilegiem z 25. 1. 1437, kdy císař a král Zikmund Lucemburský povýšil Hradiště hory Tábor na královské město. Toto privilegium zaručovalo městu dva výroční jarmarky a dva týdenní trhy „*podle práv, svobod, řádů a zvyklostí zaniklého města Sezimova Ústí*“.² Bohužel privilegium blíže nepopisuje zmíněná práva, svobody, řády a zvyklosti, neboť byly zřejmě v dobré paměti, a proto nebyly vypsány. Týdenní trhy obilím a dobyt看 se konaly ve středu a v sobotu. Další výroční trh udělil městu král Jiří z Poděbrad 24. 8. 1463. Nový jarmark se konal na sv. Ondřeje (30. 11.). Čtvrtý výroční trh získalo město od císaře Ferdinanda III. 25. 2. 1654. Jarmark byl vysazen na den sv. Řehoře (12. 3.) ovšem s podmínkou, aby nekolidoval s jarmarkem ve Veselí nad Lužnicí. Císař Leopold I. navíc povolil 24. 7. 1663 konání trhů na koňský a jiný dobytek při každém výročním trhu. Císař Karel VI. udělil Táboru další již pátý výroční trh v roce 1736 na sv. Havla. Kromě výše zmíněných trhů se „od nepaměti“ konaly i velké týdenní trhy na Velký pátek a v prosinci od sv. Tomáše (21. 12.) do Štědrého večera. Na těchto „speciálních“ týdenních trzích prodávali místní i přespolní trhovci různé druhy potravin, k dostání byly i různé řemeslnické výrobky, ale pouze od tábořských řemeslníků a živnostníků.

Týdenní a výroční trhy se více jak dvě století konaly pouze na hlavním, dnešním Žižkově náměstí, protože jiná takováto prostranství se na opevněné tábořské ostrožně nenacházela. To se změnilo až v průběhu třicetileté války, kdy v důsledku obležení Tábora³ a jeho ostřelování dělostřelectvem z dnešního Pražského Předměstí a Klokot byla zničena zástavba v severní a severozápadní části města. V následujících letech po válce, kdy probíhala obnova města, vznikly dvě nová tábořská náměstí, Tržní a Mikuláše z Husi. V mnohých archivních pramenech např. z 19. století se badatelé dodnes dočtou, že na těchto náměstích probíhaly trhy „od nepaměti“, kterou si písaři těchto dokumentů spojovali s 15. stoletím. Nejstarší zmínka o trhu na dnešním Tržním náměstí je z roku 1664, kdy muselo být dobytčí tržiště rozšířeno o jedno z posledních tamních zbořeníšť. Dle spisů Karla Thira se na Tržním náměstí kdysi nacházelo kolem dvaceti domů a v prostoru náměstí Mikuláše z Husi a přilehlé zástavby (škola, kostel, muzeum a soud) cca 44 domů.⁴

Při trzích, ale i běžném denním prodeji, se až do roku 1678 využívaly krámce, které obklopovaly kostel Proměnění Páně. Kromě pekařů zde své zboží prodávali i zlatníci, konvaři, pasíři, mečíři, hrncíři či pekaři. V roce 1678 byly krámce zbourány kvůli rekonstrukci kostela. Pekaři od té doby nabízeli své zboží v chlebných krámech (chlebnice) v podloubí domu č. p. 17 na jižní straně hlavního náměstí.

V roce 1864 nařídilo c. k. místodržitelství, aby všechny obce, kde se konaly výroční a týdenní trhy, sepsaly tržní řády a zaslaly je na místodržitelství ke schválení. Obecní zastupitelstvo v Táboře schválilo 8. 3. 1865 na své schůzi tržní řád, který pak byl zaslán na okresní úřad a místodržitelství ke schválení. Okresní úřad měl dvě výhrady, neboť chybělo stání na výročních trzích a pojmenování místa trhu dobyt看 jako dobytčí tržiště v místě, kde se nacházela židovská synagoga (Betlémská 282), nebylo přijatelné. Rozmístění stání bylo

² František ŠMAHEL, *Tábor. Od počátku osídlení do roku 1452*, Tábor 2020, s. 232.

³ Tábor na počátku třicetileté války čelil ročnímu obležení císařské armády (1620–1621) a na jejím závěru švédskému obležení (1648) a ročnímu „nucenému“ pobytu Švédů ve městě (1648–1649).

⁴ Karel THIR, *Zaniklé domy v Táboře za kostelem a na dobytčím trhu*; Karel THIR, *Zaniklé domy na místě a v okolí kláštera tábořského*.

doplněno, ale dobytčí tržiště nadále v řádu zůstalo. Tržní řád města Tábora byl schválen 5. 11. 1865 c. k. místodržitelstvím v Praze.

Tržní řád královského města Tábora z 8. 3. 1865⁵

Pořádek trhový v královském krajském městě Táboře: trhové dni – **§1** trhy výroční spolu s trhy dobytkem na sv. Řehoře v březnu, sv. Urbana v květnu, v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie v srpnu, sv. Havla v říjnu a sv. Ondřeje v listopadu. Pokud výroční trh připadl na neděli, odbýval se v pondělí. Pokud připadl výroční trh na sobotu, konal se ve středu po této sobotě. Dobytčí trhy se odbývaly každou středu. Týdenní trhy se konaly ve středu a v sobotu. Tzv. malé trhy, kde se daly koupit věci každodenní potřeby, se konaly na veřejném náměstí a po ulicích mimo dni trhové. Zvláštní postavení měly trhy na sv. Tomáše a na Velký pátek, které byly určeny pouze místním řemeslníkům a měly stejné „postavení“ jako týdenní trhy.

§2 Na výročních trzích se mohlo prodávat všelijaké zboží, se kterým bylo povoleno volně obchodovat. Při výročním trhu probíhal i trh dobytkem všeho druhu. O týdenním trhu dobytčím se mohl prodávat hovězí dobytek a veškerý druh drobného dobytka – ovce, kozy, prasata. Na týdenním trhu se mohli prodávat potraviny, přírodní plodiny (jinak neupravené), hospodářské a rolnické nářadí, výrobky, které vyráběli venkovští obyvatelé z okolí vedle své hlavní živnosti, dále běžné věci denní potřeby. O týdenních trzích se nesměl prodávat hovězí a koňský dobytek. Prodej na týdenních trzích se odbýval na stolicích a v boudách. Jiné věci, než byly výše uvedeny, směli prodávat pouze táborští živnostníci v Táboře bydlící, kteří však měli na tento prodej živnostenské oprávnění. Prodej hotových jídel a nápojů byl na trzích zakázán.

§3 Na trhu se mohlo prodávat všelijaké zboží, s kterým bylo dovoleno obchodovat a obchod s ním se na trhu připouštěl. Pokud bylo třeba k prodeji jistého zboží koncese, mohli prodávat jen ti živnostníci, kteří k tomu měli koncesi. Podomní obchodníci (hausírníci) mohli nabízet své zboží na výročních trzích v otevřených stáncích nebo v pevných krámech po dobu trvání trhu, ale jen dané množství zboží, jak jim ukládal zákon o obchodu po domech v §16. Podomní prodejci mohli navštěvovat i týdenní trhy, ale k vystavení zboží nesměli používat pevná stanoviště jako stánky, boudy, stolce, patní kameny nebo zem. Byly odkázáni na prodej od domu k domu v těchto dnech. Cizozemci mohli zajíždět na trhy a podléhali stejným pravidlům jako domácí obchodníci a řemeslníci.

„**§4** Které věci prodávati je zapovězeno:“ Všechny potraviny, které byly nějakou přísadou škodlivé zdraví nebo jinak zkažené, nezralé ovoce, leklé ryby. Všechny tyto „zkažené či prošlé potraviny zabavoval trhový dozor a tyto zabavené věci byly následně zničeny. Trhový dozor dohlížel a to, aby veškeré potraviny nebyly poškozeny nějakou přísadou, která by způsobila ošizení zákazníka, např. kroupené obilí či kroupené luštěniny. Takovýto obchodník měl být potrestán dle §16 tržního řádu.

§5 Stanoviště na trzích: A TÝDENNÍ TRHY: obilí respektive vozy s obilím stály na západní straně Žižkova náměstí od radnice nahoru ke kostelu; dříví respektive vozy se dřívím stály na

---

⁵ Státní okresní archiv (dále jen SOkA) Tábor, fond Archiv města (dále jen AM) Tábor, inv. č. 1230, karton 90, fol. 181, 205–213, 217, 218.

severní straně náměstí od kostela k Landfrasovu domu; brambory, zelí, seno a sláma se prodávaly z levé strany kašny; ovoce, zelenina, houby a lesní plody z pravé strany kašny; vápno se prodávalo z dolní strany kašny; zvěř a ryby také na dolní straně kašny; tzv. malý trh na máslo, vejce, sýr byl umístěn před Landfrasovým domem; před Landfrasovým domem se odbýval trh drůbeží a podsvinčaty; zahradníci se zeleninou a květinami stáli před c. k. krajským úřadem; chléb, fůry s prkny, šindeli, latěmi a stavebním dřívím měly své místo nad kašnou; hovězí a vepřový dobytek se prodával na Dobytčím trhu/Tržním náměstí u městských sadů, mezi lety 1862–1864 na Vrtačkách. B VÝROČNÍ TRHY: „Jsou stány (stání) již policejně ustanovené a sestaví se zvláštní nákres, by řádné ulice v trhu po náměstí docílené byly.“ Seznam stání obchodníků a ustanovení musel být sestaven především na všechny druhy dobytku.

§6 O prodeji pokoutném: Přespolní prodavači své zboží směli nabízet a prodávat pouze na tržišti. Nesměli ho nabízet na cestách, na ulicích, ani v hospodách, ani po domech. O výročních trzích si však mohli pronajmout krám, v němž mohli prodávat své zboží. Místní živnostníci mohli své zboží nosit na trh a tam vykládat a zároveň prodávat i ve svých stálých krámech. „Jen to se živnostníkům v potravním zboží obchod vedoucím zakazuje, aby, dokud trh trvá, zboží, kteréž jsou na trh nedopravili ukazováním vzorů (před) na trhu k prodeji nenabízeli, ani po hostincích, po krčmách a jiných veřejných místech pro takové zboží kupců nehledali.“

§7 Směli se zboží kromě trhu do města přivážeti: Obilí, luštěniny, mlýnské výrobky a další každodenní potřeby nesměli obchodníci a řemeslníci dovážet do města v jiné než trhové dny. Na trhu pak pod trhovým dohledem směli toto zboží prodávat, zapovídal se jim prodej mimo tržiště, jinak by se vystavili pokutě – dvojnásobné tržné. Táborští obyvatelé, kteří měli právo trhového místa, směli do města přivážet věci pro svoji potřebu i pro svou živnost jinde koupené v každé době, ale tyto věci směli prodávat opět pouze na trhu po zaplacení tržného. Tento paragraf měl bránit podloudnému obchodu. Trhové zboží mohlo městem projíždět v každou dobu, aniž by obchodník či řemeslník platil tržní plat.

§8 Jak dlouho trh trvá: Týdenní trhy začínaly v 8 hodin ránu u zboží, jejich trhové ceny jsou uvedeny v §13, u ostatního zboží nebyla stanovena žádná počáteční lhůta. Obchod ovocem a zeleninou ve velkém na mísy či koše začínal teprve po 11 hodině. Týdenní trh trval až do 13. hodiny, poté bylo veškeré zboží z tržiště odklizené. Výroční trh trval od rána do večera téhož dne.

§9 Kdo má právo kupovat: Všichni, kdo přišli na trh, měli stejné právo na nakupování bez rozdílu, zda se jednalo o domácí, přespolní či cizozemské osoby.

§10 O mírách a váhách: Prodávát se mohlo pouze na míry a váhy povolené zákonem: dolnorakouská měřice, dolnorakouské vědro, dolnorakouský máz, vídeňský sáh, vídeňská libra a vídeňský centnýř (do roku 1876). Jakékoliv jiné míry a váhy by obchodník používal, byly by ihned zabaveny a propadly pokutě. Pokud by byl obchodník znovu přistižen s nepovolenými mírami a váhami, byl by potrestán dle §16 tržního řádu. Míry a váhy používané na trhu museli být opatřeny cejchem. Pokud by prodávající používal nespravedlivé či lehké míry a váhy a dopustil se podvodu na kupujících, byl by trestán dle trestního zákona.

„Městské míry a váhy smí se pod dohlídkou užívat, avšak za propůjčení obilní míry obci pět krejcarů za hodinu zaplatit.“

§11 Zákazy: Přeplácení kupce, když jedná s prodávajícím, bylo zakázáno. Co se na trhu koupilo, nesmělo se na témže trhu znovu prodat. Zakázáno bylo domlouvat se s prodávatelem na odkoupení jeho zboží po skončení trhu.

§12 Závadvky: Spory mezi prodávatelem a kupujícím pro nedodržení tržní smlouvy řešil občanský soud. Prodejce obilninami mohl pojistit svůj obchod s kupujícím závadvkem, kdy kupující pokud ihned nezaplatil nebo nepřevzal, musel dát alespoň závadvku nejméně 20 krejcarů za každou koupenou měřici obilí či luštěnin.

§13 Protokol trhový: Ihned po uzavření trhové smlouvy mezi prodávajícím a kupujícím při prodeji obilí, luštěnin, sena a slámy musel být osobně ohlášen u trhového protokolu, jaké zboží, množství a za kolik bylo prodáno. V případě ohlášení nepravdivé ceny, vystavoval se tento člověk trestu dle obecního zákoníku nebo dle §16 tržního řádu, pokud by se tento čin nedostal k trestnímu řízení.

§14 Skladiště: žádné nebylo zřízeno.

§15 Tržné: Každý, kdo prodával své zboží o trhových dnech na veřejných místech určených k prodeji, musel zaplatit tržní poplatek dle tržního řádu. Platilo se z vozů, trakařů, ručních sání, nůží, puten, košíků či jiného nosiče zboží, např. na týdenním trhu z koše vajec 0,5 krejcarů. Domácí obchodníci a řemeslníci zůstali osvobozeni od poplatku ze stánku. Každý přespolní obchodník, který si půjčil prkna na stánek, musel zaplatit nájemci prken za každé vypůjčené prkno 6 krejcarů rakouského čísla. Za půjčení celé boudy si obchodník vyjednal s nájemcem prken plat za půjčení boudy.

§16 Trestání přestupků: Přestupky trhového řádu řešil starosta se dvěma obecními radními, buď peněžitou pokutou až do výše 10 zlatých, nebo vězením až na 48 hodin, pokud by neměl trestaný na zaplacení pokuty. Za prodávání a kupování zapovězené podléhají trestu kupec, prodáváč i dohazovač. Stížnosti na trestní nálezy řešil okresní úřad. Peněžité pokuty směřovali po odečtení možných výloh do pokladnice místního ústavu pro chudé.

§17 Řízení v případech trestních: Dozor trhu oprávněně zabavoval zboží, které podléhalo přestupku tržního řádu. Tyto zabavené věci si dozor podržel do zaplacení pokuty. Pokuta byla splatná do osmy dnů. Pokud nebyla pokuta do té doby zaplacená, zabavené zboží bylo prodáno. Pokud zabavené zboží podléhalo rychle zkáze (potravin), bylo prodáno ihned. Z peněz za prodané zabavené zboží byly zaplacená pokuta a výlohy při tom všešlé. Pokud zůstali nějaké peníze za prodané zboží, mohl se o ně přihlásit vlastník zboží ve lhůtě do jednoho roku, pokud se nepřihlásil, peníze propadli místnímu ústavu pro chudé.

§18 Dohlídka trhová: Dozor trhu se staral o dodržování tržních pravidel, přestupky proti řádu hlásil městské radě k potrestání. Pokud se někdo choval na trhu neslušně, dozor trhu ho bez průtahů zadržel a §16 potrestal. „Urážka dozorsta trhového slovy, skutkem aneb do konce protivením se a násilím, potresce (potrestá) se podle zákona trestního.“

Ke změně tržního řádu došlo roku 1876. Vyvolal ji přechod na metrickou soustavu. Město v souvislosti s touto změnou žádalo o 6. výroční trh s lednovým termínem, protože v době mezi listopadovým a březnovým výročním trhem se žádný nekonal. Tato změna se prosadit nepodařila, ale došlo alespoň ke korekci termínu srpnového výročního trhu. Místo pondělí po Nanebevzetí Panny Marie (15. 8.) se letní výroční trh konal ve středu před sv. Bartolomějem (24. 8.).⁶

Ve stejné době město muselo řešit problém se vzrůstajícím počtem přiháněného dobytka na výroční trhy, kterému pomalu přestávalo stačit dobytčí tržiště, ale i úzké uličky Starého Města. Samospráva měla k dispozici několik řešení: rozšíření počtu výročních trhů nebo přeložení dobytčího tržiště mimo Staré Město. Proti přeložení dobytčího trhu ze Starého Města se ohradilo mnoho nespokojených občanů svým podpisem pod dopisem obecnímu zastupitelstvu 16. 10. 1887. Uvedli v něm, že rozmnožením výročních trhů na osm, o tři více než dosud, by se zamezilo vysokému příhonu dobytka, tržiště bylo v nedávné době rozšířeno přeložením zábradlí⁷ a ze dvou stran skoro do poloviny vydlážděno, rovněž byla upravena druhá přívodní cesta odspoda od Jordánu (dnes ulice Jordánská a Pod Tržním náměstím). *„Důvod, že tržiště bývá o výročním trhu polejněno tak, že po tři dni okolí celé jeho zapáchá, nejméně padá na váhu.“* Největší obavu měli staroměstští obyvatelé a živnostníci z odlivu kupní síly ze Starého Města. V případě dobytčího tržiště bylo značně problematické dodržování §9 zákona č. 35 z 29. 2. 1880: hovězí dobytek musel být rozestaven tak, aby se jednotlivé kusy navzájem nedotýkaly a nemohly na sebe dýchat. Právě roku 1887 vyzývalo c. k. okresní hejtmanství město Tábor, aby v této věci učinilo pořádek: *„nynější tržiště v Táboře vyplnění zákona nedovoluje, an malé (dle zákona č. 35 pojme pouze 800 ks, přiháněno 1200–1600 ks, poznámka LV) a v středu města jest, vůbec i z ohledů zdravotních v městě dále ponecháno býti nemůže, vyzývám p. purkmistra, by v nejbližším sezení obecního výboru se rokovalo o přeložení tržiště na venek za město a aby mě pak usnesení obecního výboru ihned sdělil.“*⁸

Následující období končícího 19. století samospráva musela řešit tento vážný problém, protože „nezpůsobilé“ tržiště na dobytek značně poškozovalo hospodářské zájmy města. Samospráva dávala přednost v řešení tohoto problému navýšením počtu výročních trhů o pět až šest nových termínů. S tím ale nesouhlasily nadřízené orgány (okresní hejtmanství a místodržitelství), které hrozily úplným zákazem trhů, pokud nebude tržiště přeneseno na nové místo. Do té doby nepovolí nové termíny výročních trhů. To městu vadilo, protože dle něj místodržitelství sloučilo dvě různé záležitosti a učinila tím závislou jednu od druhé.⁹

Jednotlivá nařízení c. k. okresního výboru a c. k. místodržitelství následovala odvolání samosprávy proti nim, posouvání termínů apod. Město nakonec muselo přistoupit k tomu, že začne hledat vhodný pozemek pro nové tržiště. V úvahu připadala pouze dvě místa. První představoval volný prostor za Bechyňskou branou, dnešní čtvrť Podhradí, který se po bližším

⁶ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 44–75. Kdy došlo ke změně původního termínu srpnového výročního trhu z kraje měsíce (Proměnění Páně 6. 8.) do jeho poloviny se nám zatím nepodařilo zjistit.

⁷ V březnu 1885 bylo zábradlí přeloženo k první řadě stromů.

⁸ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 130–135.

⁹ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 152–485.

ohledání nejevil jako vhodný. Pouemky dělil hluboký úvoz, v němž vedla okresní silnice na Bechyni, většinu z nich vlastnili soukromníci, kteří je chtěli využít jako stavební parcely pro rodinné a vilové domy, nikoliv pro tržiště a domy řemeslníků. Další nevýhodou byla i značná vzdálenost od nádraží. Druhou možností se staly obecní pozemky¹⁰ v blízkosti nádraží v sousedství Jordánu. I tyto pozemky nebyly úplně ideální. Jednalo se o svažité parcely, které bylo nutné opatřit poměrně vysokým náspem zeminy, místy až 4 m, v místě budoucího koňského tržiště se dokonce nacházel menší rybník či nádrž. Největší výhoda těchto obecních pozemků spočívala v jejich velikosti, blízkosti nádraží a také v tom, že se kvůli značné navážce dle obecních zastupitelů nehodily pro zástavbu rodinnými a činžovními domy.¹¹

V roce 1896 bylo definitivně schváleno, „*aby tržiště zřízeno bylo na obecních pozemcích mezi železničními domy erárními (na jejich místě se nachází autobusové nádraží, poznámka LV) a sladovnou na Novém Městě pod zastavenou fig. F a na fig. H až do rovnosti s ulicí (dnes Kollárova, poznámka LV) vedoucí z Nádražní třídy (dnes ulice 9. května, poznámka LV) kolem domu p. Pejšy (č. p. 605, stával na rohu dnešního OD Dvořák proti pasáži Atlantis, poznámka LV) a kolem dělnických domků směrem k Jordánu.*“¹² Veškeré odkopávky zeminy v katastru Tábora se svázely do prostor plánovaného tržiště.

Přeložení tržiště bylo skutečně nutné. Stávající tržiště mělo výměru 1 100 čtverečních sáhů (4 000 m²). Na každý kus hovězího dobytka i s průchody se dle §9 zákon č. 35 počítalo s 5 m², což znamená, že se na dobytčí tržiště vešlo maximálně 800 kusů. Stávající tržiště bylo možné rozšířit o plochu 1 000 m² v tzv. školce nad hradbami (dolejší pozemek pod tržištěm, Velký šanc), čímž by se kapacita navýšila na 1 000 kusů. Dle následující tabulky je jasně patrné, že zákonem stanovená kapacita tržiště při mnoha termínech naprosto nedostačovala.¹³

rok ¹⁴	Jméno Ježíš-leden	sv. Řehoř-březen	sv. Vojtěch-duben	sv. Urban-květen	sv. Markéta-červenec	sv. Bartoloměj-srpen	sv. Havel-říjen	sv. Ondřej-listopad	celkem
1888	331	1 296	474	614	1 094	1 561	2 058	1 490	8 938
1889	593	1 014	254	482	1 121	2 384	350+ 1 495 ¹⁵	1 161	8 854
1890	628	1 136	347	226+583 ¹⁶	1 530	1 489	2 073	1 158	9 170
1891	567	1 533	463	710	1 510	1 841	2 115	1 230	9 969
1892	758	1 355	252	719	1 300	1 848	1 551	1 465	9 248
1893	526	1 496	374	652	1 241	2 048	1 820	1 138	9 295
1894	483	1 206	302	875	1 617	2 083	2 568	1 285	10 419

¹⁰ Jednalo se konkrétně o obecní parcely staré č. kat. 1240, 1241, 1241/1, 1242/2, 1247/1, 1249/2 a 1683/1.

¹¹ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 154.

¹² Tamtéž.

¹³ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 269–276, 400–404.

¹⁴ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 572, 573.

¹⁵ První číslo uvádí počet přihnaných kusů na výroční trh 16. 10. 1889 a druhé počet kusů přihnaných na odložený Havelský trh 15. 11. 1889, na Táborsku tehdy řádila slintavka a kulhavka. Srov. SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 456, 457.

¹⁶ První číslo uvádí počet přihnaných kusů na výroční trh 29. 5. 1890, kdy trh poškodilo deštivé počasí, a druhé počet kusů přihnaných na odložený Urbanský trh 4. 6. 1890. Srov. SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 506–514.

Koňské tržiště „Na Vrtačkách“ sice netrpělo nedostatkem prostoru, ale ani to nebylo ideální, protože nesplňovalo zákon č. 35 z 29. 2. 1880 a nařízení c. k. místodržitelství z 19. 1. 1890 č. 24.349, např. tržiště nebylo na volném prostranství, ale obklopeno zástavbou domů ad.¹⁷ Tržiště zde vzniklo v sedmdesátých letech 19. století pro týdenní (středeční) trhy vepřovým dobytčím. Ty zde neměly dlouhého trvání, ale tržiště zde bylo zachováno pro výroční trhy pro prodej koní, aby se odlehčilo tržišti na Starém Městě (Tržní náměstí). Často se stávalo, že koně nestály „Na Vrtačkách“, ale podél domů na dnešním Křížíkově náměstí a ulici 9. května (tehdy Nádražní třída): „*Dosti zhusta slyšeti jest oprávněné stesky, že po čas odbývání trhů na koně v Táboře, jsou chodníky po obou stranách nádražní třídy koňma tak obsazené, že z některých domů jest nebezpečno vyjítí, an se obecnstvo bojí býti od koňů sem a tam prováděných, a těsně vedle vchodů postavených poškozeno.*“¹⁸

Vzhledem ke složité úpravě vybraných pozemků pro nové tržiště u nádraží, které bylo do nedávna „*hlubokým a nerovným údolím, do něhož se zavází veškerá vykopaná země při stavbách novoměstských*“¹⁹, se sice městu nedařilo dodržet stanovené termíny dokončení tržiště (1892, 1899, 1900 a 1901), ale zároveň získávalo od nadřízených orgánů nové odkladné termíny a různé výjimky ze zákonných norem. Jednalo se např. o uzavírání dobytka k bariérám, zákon umožňoval uzavírání dobytčat pouze z jedné strany, v Táboře se dobytek mohl přivazovat z obou stran, díky čemuž mělo nové tržiště mnohem větší kapacitu.²⁰ Nové tržiště mělo celkovou rozlohu 20 503 m², z toho připadlo na dobytčí tržiště 16 432 m² (cca 3 300 kusů dobytka) a na koňské tržiště 4 071 m² (cca 800 kusů koní).

Projekt nového tržiště vypracoval tábořský stavitel a radní František Klier. V létě roku 1900 byla většina staveb na tržišti zadána staviteli Františku Martínkovi. Jednalo se o váhu, vážní domek, domek pro zvěrolékařský dozor, oplocení (více jak 500 m), stánky pro prodej uzenářského, pekařského a provaznického zboží, stání pro dobytek a dřevěné bariéry pro uzavírání.²¹ Povrch celé plochy byl makadamizován a tržiště odkanalizováno do sedimentačních jímek. V severozápadním rohu tržiště byla do budoucna plánována kontumační stáj pro 16 kusů dobytka (1% průměrného příhonu dobytka), kam měly

---

¹⁷ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 425, 430 – Zákoník zemský království Českého, roč. 1890, 14. 2. 1890 zveřejnil nařízení c. k. místodržitelství v Čechách č. 24349 z 19. 1. 1890 o odbývání trhů dobytčích, dražeb a výstav dobytka.

„Každé tržiště má býti odlehlé od veřejných cest, dobytčích chlévů, pastvin a míst k napájení dobytka určených, tak že v čas odbývání trhů v místě zacházející domácí a cizí dobytek, k vedení na trh určen nejsou a bráti nemusí cestu po tržišti.“

„Tržiště má být dostatečně prostorné a tak zařízené, že příhon dobytka dítí se může toliko z jedné strany, že každé na trh přivedené větší dobytče, zvláště skotu a koně, náležitě upevněn a od druhého oddělen býti může, zamezujíc tím vzájemného stykávání se dobytčat, a že zlá dobytčata zvláště a pevně umístěna býti mohou.“

„Je „nevyhnutelně zapotřebí k účeli zastavení závadně shledaných tržních dobytčat přichystání kontumační místnosti, zvíce nejméně na 1% průměrně na trh přihnaného dobytka, v které varovati lze styku jinými zvířaty, nakažena býti mohoucí.“

¹⁸ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 588, 590.

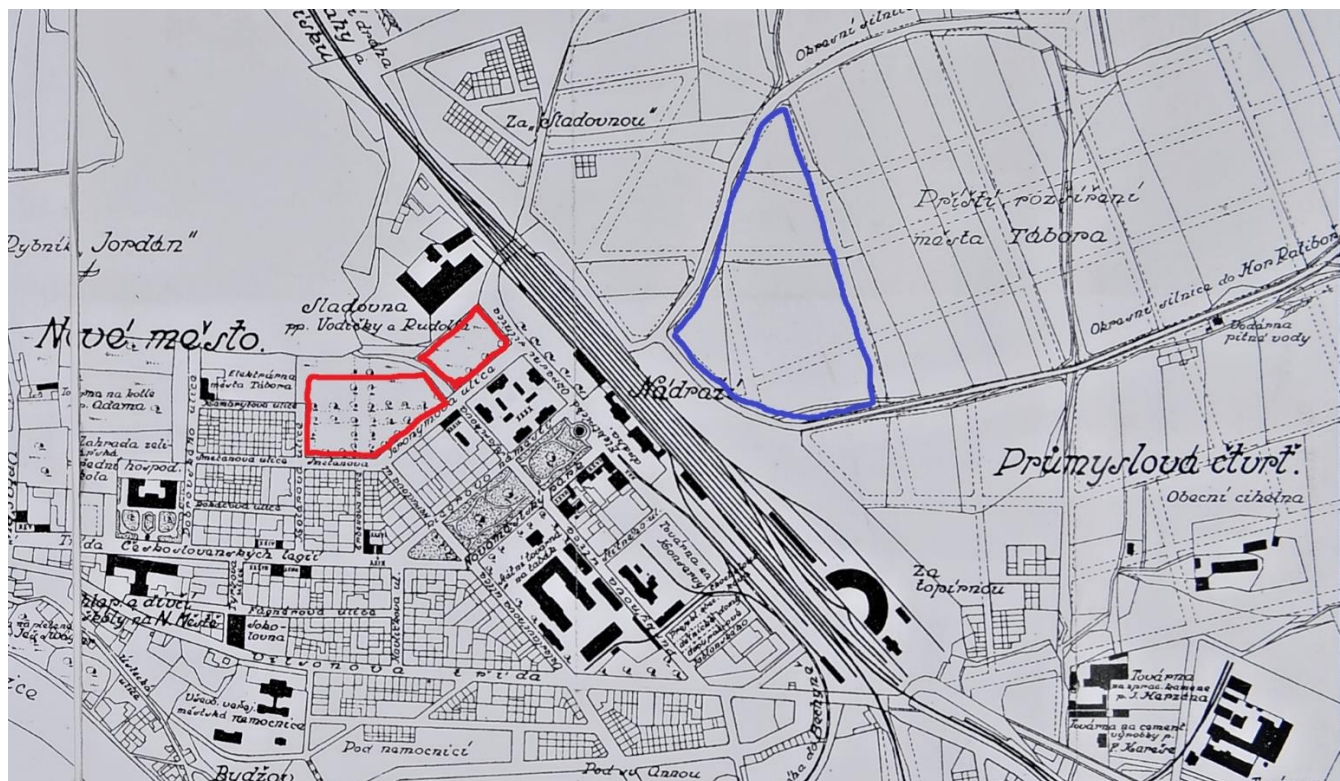
¹⁹ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 213–215, 224.

²⁰ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 154, 213–215, 240.

²¹ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, fol. 192, 195, 236–238.

směřovat podezřelé kusy dobytčat. K její stavbě došlo až po roce 1904, do té doby fungovala v obecním dvoře, který stával v místě dnešní České spořitelny, 9. května 518.²²

Na orientačním plánu Tábora z roku 1920 je červenou barvou zakresleno novoměstské tržiště na hovězí a koňský dobytek a modrou barvou tržiště za nádražím. Hlavní vstup na tržiště hovězím dobyt看 vedl z Erbenovy ulice, kontumační stáj byla přístupná z Kollárovy ulice. Hlavní vstup na koňské tržiště, které se rozkládalo mezi sladovnou a domy železničářů, tzv. státničkami, se nacházel v Jeronýmově ulici

První trh na novoměstském tržišti se uskutečnil 16. 10. 1901 na svátek sv. Havla. Do provozu bylo uvedeno pouze tržiště na hovězí dobytek, kam trhovci přihnali na 3 500 kusů dobytčat. Koňské tržiště své brány poprvé otevřelo koncem roku 1904. Na přelomu let 1903–1904 byl schválen nový tržní řád, který mimo jiné zaváděl pět nových trhů na dobytek. Od září 1910 byly „oficiálně“ zavedeny denní trhy (pondělí, úterý, čtvrtek a neděle) na Žižkově náměstí. „Možno říci, že vlastně již i u nás de facto trhování toho druhu zejména houbami a podobnými poživatinami denní sklizně a denního konzumu se stanovištěm kolem kašny na hlavním náměstí zvykově se provádělo a tím nároku na policejní trpění nabylo.“²³

²² SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197.

²³ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1368, karton 333.

druh trhu	druh zboží	měsíc	den v týdnu	termín	termín svátku	rok udělení
týdenní	zboží, menší dobytek (1856)	I.–XII.	středa	–	–	1437
týdenní	zboží	I.–XII.	sobota	–	–	1437
výroční	zboží, dobytek, koně	květen	–	na sv. Urban	25. 5.	1437
výroční	zboží, dobytek, koně	srpen	–	na Proměnění Páně	6. 8.	1437
			pondělí	po Nanebevzetí PM	15. 8.	
			středa	před sv. Bartolomějem (1876)	24. 8.	
výroční	zboží, dobytek, koně	listopad	–	na sv. Ondřeje	30. 11.	1463
			středa	před sv. Ondřejem (1890/1901)		
výroční	zboží, dobytek, koně	březen	–	na sv. Řehoře	12. 3.	1654
výroční	zboží, dobytek, koně	říjen	–	na sv. Havla	16. 10.	1736
týdenní velký	zboží, jen domácí živnosti	březen/ duben	pátek	na Velký pátek	–	–
týdenní velký	zboží, jen domácí živnostníci	prosinec	–	od sv. Tomáše do Štědrého večera	21. –24. 12.	–
dobyččí	dobytka, koně	leden	úterý	po Jménu Ježíše	2.–5. 1.	1887
			–	na sv. Anežku (1913)	21. 1.	
dobyččí	dobytka, koně	duben	úterý	před sv. Vojtěchem	24. 4.	1887
dobyččí	dobytka, koně	červenec	úterý	po sv. Markétě	13. 7.	1887
dobyččí	dobytka, koně	únor	úterý	po sv. Valentinovi	14. 2.	1903
dobyččí	dobytka, koně	červen	čtvrtek	před sv. Vít	15. 6.	1903
dobyččí	dobytka, koně	září	úterý	před sv. Matoušem	21. 9.	1903
dobyččí	dobytka, koně	listopad	úterý	po Všech Svatých	1. 11.	1903
dobyččí	dobytka, koně	prosinec	úterý	před sv. Tomášem	21. 12.	1903
denní trh	zboží	I.–XII.	po, út, čt, pá, ne	–	–	1910

Novoměstské tržiště se mimo třinácti dnů v roce, kdy se odbývaly dobytčí trhy, využívalo např. jako sportovní hřiště (hlavně koňské tržiště). Během 1. světové války, konkrétně od roku 1917, nahradily zrušené dobytčí trhy tzv. příhony dobytka. Toto opatření bylo vyvoláno dobou všeobecného nedostatku, kdy stále klesal počet dobytka, který hospodáři chovali, lidé neměli prostředky na nákup masa apod. Po vzniku republiky novoměstskému tržišti pomalu odzvonilo. Nové Město se neustále rozšiřovalo a pozemky, na nichž se rozkládala obě tržiště,

se staly lukrativními stavebními parcelami. O dvacet let dříve, když vznikalo tržiště ohromným náspem zeminy na nábřeží Jordána, se nikomu ani nesnilo, že tato plocha bude někdy zastavěna, ale opak se stal pravdou. Ještě dříve, než bylo zprovozněno nové tržiště, se začaly rozprodávat pozemky na tržišti pro hovězí dobytek. V průběhu meziválečného období zde vyrostly vedle Masarykova domu Českobratrské církve evangelické, sídlo Konzumního, výrobního a stavebního družstva, Okresní péče o mládež a činžovní domy.

Pro nové tržiště byly vybrány obecní pozemky č. kat. 1234 a 1235 za drahou na vznikajícím Blanickém Předměstí mezi okresními silnicemi na Hlinici a Mladou Vožici. O dvacet let dříve se tyto pozemky zdály na míle vzdálené od zástavby a považovány za periferii. Výběr tohoto místa se řídil hlavně tím, aby obchodníci i prodávající nemuseli procházet celým městem, což se týkalo zejména směru od Prahy či Písku. K oficiálnímu otevření tržiště, zatím pouze pro hovězí dobytek, mělo dojít o svatohavelském trhu 16. 10. 1923, ale kvůli slintavce a kulhavce, které na Tábořsku řádily, se trh nekonal. Na tomto tržišti bylo k dostání např. čepované pivo, čaj a jiné občerstvení. Tento druh služeb předchozí tržiště nenabízely, protože byly zakázané. Naneštěstí toto tržiště prvních několik let nedisponovalo potřebným zázemím. Kanceláře pro dozor a zvěrolékaře, váhu, byt pro správce (dozorce) tržiště a kontumační stáj postavil Karel Rudolf až v roce 1926.²⁴ *„Smutných zkušeností dočkalo se tábořské občanstvo s přemístěním dobytčího trhu za dráhu. Před tím byl to pro všechny živnosti den tržní, však dnes se vůbec neví ani na starém ani na novém městě, že je nějaký dobytčí trh. Do města nikdo nepřijde. Nikdo nebude snad tvrditi, že je to městu ku prospěchu.“*²⁵

Po zrušení novoměstského tržiště usilovali obyvatelé a živnostníci na Novém Městě a v přilehlých čtvrtích, aby došlo i na Novém Městě k zavedení týdenního trhu, protože pochůzky na staroměstské trhy byly pro mnohé obyvatele, hlavně dělníky a řemeslníky, de fakto nemožné. V polovině dvacátých let byl zaveden pondělní týdenní trh na Novém Městě, který se odbýval v okolí dnešního autobusového nádraží. Jenže tyto trhy se neosvědčily, proto místní doporučili, aby byl zrušen jeden stávající týdenní trh na Starém Městě a přeložen na Nové Město, *„čímž se zajisté ctěná správa obce naší novoměstskému občanstvu velice zavděčí, neboť rozmah nového města toho vyžaduje. Bylo by to jen náhradou za přeložení dobytčích trhů do jiné (části) obce, jehož důsledky pociťují jak na starém i novém městě zájemníci.“*²⁶ K přeložení jednoho ze staroměstských týdenních trhů na Nové Město nikdy nedošlo, byť se o to novoměstští obyvatelé např. prostřednictvím petic pokoušely v podstatě celé meziválečné období.

Na počátku třicátých let byl obnoven projekt stálé tržnice, o jejímž zřízení se jednalo už počátkem 20. století. Tehdy z projektu sešlo hlavně pro jeho finanční náročnost. Tržnici tehdy chtělo město zřídit na Tržním náměstí z jednoho z bývalých výstavních pavilonů na krajinské výstavě roku 1902. Naneštěstí by se do něj vešlo pouze 40 trhovců, čímž by naprosto nepokryl „poptávku“. Trhů se zúčastňovalo 100–200 trhovců. Obnovený projekt tábořské tržnice počítal s jejím umístěním Na Vrtačkách. Po jejím zřízení, které měla částečně

²⁴ SOKA Tábor, AM Tábor, i. č. 1368, karton 333.

²⁵ SOKA Tábor, AM Tábor, i. č. 1368, karton 333, fol. 647, 648.

²⁶ SOKA Tábor, AM Tábor, i. č. 1368, karton 333, fol. 630–631.

pokryt státní subvence, se zde měly odbývat týdenní trhy. Tržnice „Na Vrtačkách“ nebyla nikdy realizována s největší pravděpodobností opět z finančních důvodů.²⁷

Hospodářský význam trhů pro chod města postupem času klesal, což se týká hlavně dobytčích trhů, které město získalo v 19. století, protože nebyly spojeny s trhem na zboží jako výroční trhy. Jelikož se tržiště nacházelo v okolí nádraží, neměli trhovci ani nakupující během těchto trhů potřebu či zájem jít nakupovat do města, které tak přicházelo o kupní sílu. V případě výročních trhů, které spojovaly prodej dobytka i zboží přeci jen kupující a trhovce dostal do celého města, protože zboží se prodávalo na Žižkově náměstí a náměstí Mikuláše z Husi. Důležité zůstávaly týdenní a denní trhy, díky nimž se do města dostávaly hlavně potraviny z okolních vesnic jako máslo, vejce, ovoce, zelenina apod.

---

²⁷ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1259, karton 197, inv. č. 1368, karton 333.